

Pluralizem versus neokorporativizem

I. del

IGOR LUKŠIČ

POVZETEK

Pluralizem figurira kot vodilna teoretska usmeritev pri študiju ameriške politike, skupaj s širitvijo hegemonije ZDA v svetu, pa postaja pluralizem tudi hegemonika teorija za razumevanje politike v skoraj celem svetu. Avtor prikazuje pluralizem skozi oči njihovih kritikov in braniteljev in ugotavlja, da je njegova identiteta težko določljiva. Pluralizem se je oblikoval predvsem kot ideologija in dogma, ob kateri se meri odstopanje od idealnega tipa pluralizma, ki ga empirično poosebljajo ZDA. Neokorporativizem predstavlja najresnejšo kritiko pluralizma na terenu liberalne ideologije. Avtor analizira stališča obeh doktrin do načela tekmovalnosti in do države.

ABSTRACT

PLURALISM VERSUS NEO-CORPORATIVISM

Pluralism figures as the main theoretical direction in the study of American politics. With the expansion of US hegemony in the world, pluralism is also becoming a hegemonic theory for understanding politics in almost all the world. The author shows pluralism through the eyes of its critics and defenders and concludes that it is difficult to define its identity. Pluralism has been formed mainly as an ideology and dogma next to which deviation from ideal pluralism, empirically manifest by the USA, is measured. Neo-corporativism represents the most serious criticism of pluralism in the field of liberal ideology. The author analyses the position of both doctrines regarding the principle of competition and the state.

*Na glavni cesti se je zaradi mnogih stranskih poti izgubila ovca.
Tisti, ki se učijo, si ugonobijo življenje zaradi številnih mnenj.
Nauk si po svojem izvoru ni protisloven, niti ne neenoten.
Različni so le sklepi. Ker je tako, bo pogubi ušel tisti, ki se obrne
k enakosti, ter se vrne v enotnost.*

Xin Du Zi

Diskusija med (neo)korporativizmom in pluralizmom se je vnela v sedemdesetih letih. V osemdesetih se je močno razplamtela in se do danes še ni pogasila. Sodelujoči so v diskusiji na novo vrednotili pojme sodobne politike in politične znanosti, pojme, ki so še vedno zavezani hegemoniji liberalizma in (liberalne) demokracije. Fukuyama (1990) je razglasil konec zgodovine, ki ga po njegovem predstavlja konsenz o liberalni demokraciji kot zadnji fazi razvoja politike in zavesti o politiki. Diskusija o neokorporativizmu je že pred tem začela nažirati ta konsenz tudi na ravni refleksije.

Avtorji, ki veljajo za začetnike diskusije o (neo)korporativizmu, so Philippe Schmitter, Gerhard Lehbruch ter Pahl in Winkler. Najbolj naravnost je pluralizem napadel Schmitter, Lehbruch bolj posredno¹, Pahl in Winkler kot ekonomista, pa ga nista niti omenila². Schmitter je svoje razumevanje korporativizma zastavil na več ravneh: kot pristop k preučevanju skupin, kot tip interesnega predstavništva, kot model za komparativno analizo, kot politično oznako stoletja itd., predvsem pa kot alternativo pluralizmu. Predno se je lotil opredeljevanja korporativizma, je Schmitter skušal pojem rešiti pred navlako, ki je pojmu dajala pejorativni prizvok. Dokazoval je, da sodobni korporativizem nima nič skupnega s fašizmom, katolicizmom, organizmom in da ga je zato neupravičeno enačiti s totalitarizmom in ga predstavljati kot nasprotnika demokracije. Sodobni korporativizem se po njegovi opredelitvi dotika samo interesnih združenj in moderne države. "Korporativizem lahko definiramo kot sistem interesnega predstavništva, v katerem so konstitutivne enote organizirane v omejeno število posameznih, prisilnih, netekmovalnih, hierarhično urejenih in funkcionalno razdeljenih kategorij, ki jih država prizna ali licencira (če ne ustanovi) in jim zagotavlja ustrezen monopol predstavljanja znotraj določene kategorije v zamenjavo za zagotavljanje določenega nadzora nad izbiro vodstva in artikulacijo zahtev in podpor" (Schmitter, 1979:13).

Po Schmitterovi oceni je sistem, ki ga je legitimiral pluralizem, razpadel, zato pa razpada tudi pluralizem. Ta proces razlaga z imperativom po vzpostavljanju stabilnega buržoazno-dominantnega režima in po zagotavljanju družbenega miru. Plurali-

1 Lehbruch je novi korporativizem, ki se je razvil v Evropi v razmerah liberalne demokracije, imenoval liberalni korporativizem in ga razlikoval od avtoritarnega korporativizma fašističnega, katolicističnega ipd. tipa. V svojih analizah je pokazal, da strankarski sistem in liberalna demokracija ne moreta več preživeti brez institucij liberalnega korporativizma. Korporativizem in pluralizem živita v sožitju kot dvotirni politični sistem sodobnih evropskih demokracij.

2 Pahl in Winkler opredeljujeta korporativizem kot "novo obliko političnoekonomске organizacije" (1976:5), na drugem mestu pa kot "ekonomski sistem, v katerem država usmerja in nadzira pretežno privatno posedovana podjetja v skladu s štirimi načeli: enotnostjo, redom, nacionalizmom in uspehom" (1976:7).

zem je pri realizaciji te zgodovinske naloge pokleknil.

Številni avtorji so sledili Schmittrovo zastavitev korporativizma kot izziva pluralistični "pravovernosti ali paradigmi"³ (Cawson, 1986:1). Vnela se je srdita bitka, v kateri korporativisti očitajo pluralistom, da ne razumejo obstoječih političnih procesov, pluralisti pa očitajo korporativistom, da ne razumejo pluralizma in ne upoštevajo njegove sposobnosti za usklajevanje novim razmeram. Pomemben razlog za razplamtevanje diskusije je gotovo v tem, da je postal pluralizem prešibak pri oblikovanju konsenza o ključnih problemih družbe (Hearn, 1984:331).

Moderni pluralizem je vzniknil kot reakcija na koncentracijo suverenosti v nacionalni državi. Izpostavil je pomen "vmesnih organizacij" in se zavzel za njihovo avtonomijo v razmerju do države. Pluralisti so verjeli, da bogastvo najrazličnejših samoupravnih asociacij predstavlja branik svobode, demokracije in družbenega življenja. Sodobnejša, ameriška⁴ verzija pluralizma "se osredotoča na policy proces in je hkrati empirična in normativna" (Self, 1985:80).

Teorija pluralizma na splošno figurira kot vodilna teoretska usmeritev pri študiju ameriške politike (Perry, 1991:549; Held, 1989:179; Morrison, 1987:3). Manley (1983:368) trdi, da je "pluralizem najbolj razprostranjeno sprejeta teorija" "pri razumevanju politične moči v ZDA". V povojnem obdobju se je vzpostavil kar enačaj med pluralizmom in ameriško demokracijo⁵, tako da obstaja nek nenapisan in neupovedan, pa vendar prisoten konsenz, da je pluralistična demokracija ameriška⁶ demokracija⁷. Prepotentnost amerikanizma najbolj ilustrira izjava Shilsa (1956, cit. po Self, 1985:106): "Liberalizem je sistem pluralizma. Je sistem številnih centrov moči, več področij privatnosti in močnega notranjega impulza k vzajemni prilagoditvi sfer, namesto dominacije in podrejanja druga drugi."⁸ Bolj drži ugotovitev Lowija, ki trdi

- 3 "To delo začenja v duhu nezadovoljstva s prevladujočim 'pluralističnim' modelom razvitih, demokratičnih industrijskih družb," je ilustrativno zapisal Harrison (1980:1) v predgovoru svoje študije *Pluralism and Corporatism*.
- 4 "Pluralistična politična znanost je v prvi vrsti ameriška in je bila na vrhuncu v petdesetih in šestdesetih letih..." (Self, 1985:80) V nadaljevanju Self (1985:105) govori o "American-style pluralism" in ga razlikuje od angleške ali evropske verzije. Ta zgodnji pluralizem je poudarjal vrednoto samouprave 'vmesnih organizacij' in omejevanje centralizirane oblasti. Pluralistični ideal tega obdobja je bila kultivacija velikega obsega institucij s pomočjo samouprave na lokalni ravni ali v organizacijah.
- 5 Tako Williamson (1985:138) upravičeno trdi, da je pluralizem tudi "politični model", čeprav je v osnovi "pristop politični analizi". Beyme (1986:142) opozarja, da se je v politično znanost celega sveta penetriral ameriški razlagalni model, ki enači vodilno vlogo Amerike v politični znanosti z vodilno vlogo Amerike v politični demokraciji.
- 6 Williamson (1985:151) ugotavlja, da so tradicionalni pogledi pluralistov vezani na problem lobiranja, kot ga pozna izkustvo v ZDA pa tudi v Veliki Britaniji. Cawson (1986:47) poroča, da je bil kriterij za razvrščanje posameznih političnih sistemov na lestvici bolj-manj pluralizma dostop interesnih skupin do vlade. Več ko ima interesnih organizacij dostop do vlade, bolj je sistem pluralističen. Tako je najvišje kotiral sistem ZDA, parlamentarni sistemi z discipliniranimi strankami pa so bili manj pluralistični.
- 7 Da se je to lahko zgodilo, so morali ameriški pluralisti pozabiti tisti del zgodovine pluralizma, ki se je oblikovala v Evropi, in še posebej tisti del, ki je simpatiziral s socialističnimi idejami. Tudi če pozabimo na daljno zgodovino pluralne misli od Aristotela do Gierkeja, vendarle nobena resna zgodovina pluralizma ne more mimo dela Harolda Laskija in G.D.H. Cola. Ameriški pluralisti ju niso prebavili, ker sta ameriški demokraciji tuja. Tako pod pojmom pluralizma, kot ga v svojem svetovljanskem prikazu razgrinja A. Bibič (1990), nikakor ne moremo prepoznati zožene opredelitve pluralizma, ki kraljuje v ameriški politično-politološki srenji. Dolžni smo opomniti, da tu uporabljamo pojem pluralizma v ameriškem smislu, saj je ravno naboj, ki ga nosi ta pojem, doživel ostro kritiko s strani neokorporativizma in nikakor ne pluralizem nasploh, kot se na prvi pogled zdi.
- 8 Self (1985:106) kritično pripominja, da je sodobni ameriški pluralizem ravno nasprotno "vnesel zmedo v lokacijo moči, vdrl v tradicionalna območja privatnosti in ne ustreza kaj prida ideji vzajemnega ravnotežja".

nasprotno. Temeljno potezo pluralizma tvori predstava, da družba s pluralizmom ostaja avtomatična⁹. Pluralizem je prav tako mehanicističen kot Smithova ekonomija. Pluralisti verjamejo, da pluralistično tekmovanje teži k ravnovesju¹⁰. Pri tem je uporaba vlade samo eden od mnogih načinov, s katerim skupine dosega ravnovesje (Lowi, 1969:47). Tudi Beyme (1974:211) ugotavlja, da je "konceptija nereflektirane relativno staroliberalnega modela ravnovesja v pluralistični teoriji" po drugi svetovni vojni¹¹, kljub številnim kritikam še vedno vladajoča.

Pluralizem predstavlja temeljni objekt kritike neokorporativizma, ker je ravno ta teorija dajala osnovni pečat demokratični teoriji v preteklih petdesetih letih. Osnovna napaka demokratične teorije tega obdobja je bila omejena samozadovoljnost, ki je bila uvedena ob olajšanju z zmago nad totalitarizmom in nato pa jo je negovala prosperiteta in stabilnost v petdesetih letih. Pluralizem je tedaj proklamiral ukvarjanje z empirijo soodvisnih in harmoniziranih skupin, zlasti pa je bila v vseh zahodnih družbah dobrodošla njegova temeljna deviza, da je z demokratičnim svetom vse v najlepšem redu (O'Sullivan, 1988:4). Pluralizem je razglasil in empirično potrdil, da je bil strah pred tiranijo večine samo fantom, ki se je pojavil v glavah nekaterih teoretikov. Tudi Hirst ugotavlja, da je pluralizem dejansko funkcional "kot apologija zahodne demokracije. Zelo redko je bil uporabljen kot sredstvo kritike..." (Hirst, 1990:41).

Kljub tako obsežnemu konsenzu, je ocena pluralizma zapleteno početje: prvič zato, ker "intelektualni rodovnik pluralizma ni docela pojasnjen" (Held, 1989:179), in drugič, zato, ker ga v literaturi ne razlikujejo jasno od elitizma¹² in razrednega pristopa (marksizma). "Ni lahka naloga ugotoviti, kaj pluralizem je in ločiti njegove razlagalne namene od političnih", ugotavlja Cawson (1986:4). Pluralizem zase trdi, da je "zvest opis politike interesov in delovanja liberalno demokratičnih političnih sistemov" in hkrati "moralno superioren nad alternativnimi oblikami političnih sistemov" (Cawson, 1986:4). Svojo jasnost dolguje predvsem svoji antimarksistični identiteti, saj je Bentley (1908) odkril pluralizem interesnih skupin kot teorijo uperjeno proti marksizmu in razrednemu pristopu analize politike.

Tu pa nastopijo še večje težave, ki izhajajo iz zlihanosti pluralizma kot analitičnega ali deskriptivnega pristopa s pluralizmom kot modelom politike, kar smo že predhodno naznačili¹³. Da bi ujeli to dvojnost, bomo pluralizem poskušali zagrabiti skozi refleksijo nepluralistov. Ti lahko nedvomno pokažejo več vsebine, ki jo pojem pluralizma v sebi nosi, kot so jo zmožni razkriti nereflektirani pogledi pluralistov. Pluralisti bodo dobili svoje mesto pri refleksiji svojih kritikov, kjer bodo lahko (povnanjeno) pokazali moč pluralizma.

Med najpomembnejše elemente pluralizma tako sodijo:

- 9 "Teorija, po kateri se pluralistični sistem avtomatsko legitimira tako, da dovoljuje oglašanje vsakemu interesu, ki se pojavi v civilni družbi, predpostavlja, da se člani sistema strinjajo, ne da bi preverjali, kako se njihovi interesi zadovoljujejo, pač pa se omejujejo na to, kako deluje postopek" (Pizzorno, 1981:281).
- 10 Podrobnejši opis takšnih pojmovanj in njihovo kritiko je posredoval Mills (1965) zlasti v poglavju o ravnotežju, kjer opozarja na neupravičeno prenašanje modela iz ekonomije na politiko.
- 11 Ideološke afirmacije v petdesetih letih 20.st. so gradile na pluralizmu in ne več na liberalizmu. Celo socialna država, ugotavlja Maier (1981:49), je bila preformulirana v sklopu pluralistične doktrine.
- 12 Arthur Bentley, *The Process of Government* (1949), Earl Latham, "The group bias of politics" (*American Political Science Review*, 1952), David Truman, "The American system in crisis" (*Political Science Quarterly*, 1959), William Kornhauser, *The Politics of Mass Society* (1959), Robert Dahl, *Who Governs?* (1961), Giovanni Sartori, *Democratic Theory* (1965) so kot temelj pluralizma vzpostavili hkrati elitistično konceptijo demokracije (Harrison, 1980:65). Dodatna težava je v tem, da so pluralistične raziskave pretežno usmerjene v preučevanje lokalnih skupnosti, elitistične in razredno strukturne analize pa poantirajo nacionalno-državno raven (Manley, 1983:368).
- 13 Beyme (1974:204) ugotavlja, da je Bentleyev zastavek izgubil "sleherno analitično vrednost" in da postaja vse bolj jasno, da se je Bentley "gnal ne za empirično, temveč za utopično teorijo".

1. Politična in ekonomska moč ni pravično razdeljena med prebivalstvo, toda neenakost je nekumulativna, kar pomeni, da večina ljudi ima neke vire moči in da noben vir ni ekskluziven.

2. Proces odločanja tvori množstvo centrov moči, pri čemer nobeden od njih ni suveren.

3. Politični sistem je odprt za množstvo interesov, če se ti interesi čutijo dovolj močni, glede zadeve, v zvezi s katero mobilizirajo pritisk.

4. Javna politika se oblikuje v procesu pritiskanja, pogajanj in barantanja med interesnimi skupinami in vladnimi uradniki. Vlada je v centru politike, skupine pa niso del sistema vlade, so pa pomemben del političnega sistema. Njihov obstoj krepi demokracijo.

5. Politične stranke imajo glavno nalogo pri organizaciji volitev in s tem pri volitvah parlamenta in vlade, potem pa se nanje gleda kot na posebno formo skupine pritiska. Poleg tega imajo stranke funkcijo agregiranja interesov skupin, ki jih ne podrejajo skupni ideologiji.

6. Neaktivnost, pasivnost pluralizem razume kot pristajanje na vladno politiko.

7. Razredi imajo enako mesto v analizi kot skupine.

8. Pluralizem zagotavlja stabilno demokracijo z visoko stopnjo konsenza.

9. Večina preko kompetitivnih volitev pomembno posredno ovira in posredno vzpostavlja vladne odločitve.

10. Pluralisti nimajo teorije države, ker "njihova politična teorija strankarske vlade in skupin pritiska nima sobe zanje" (Cawson, 1986:16). Državo smatrajo kot neobstoječo, pozornost pa usmerjajo na vlogo izvoljene vlade, kako posega med konfliktno zahteve skupin in se trudi slediti strankarskim političnim ciljem.

11. Ekonomija in politika nista le različni področji obnašanja, temveč zahtevata tudi različno teoretsko obdelavo.

12. Moč opredeljujejo kot sposobnost enega dejavnika, da doseže cilj, kljub nasprotovanju drugega. To pomeni, da je moč predvsem "sposobnost za uspešno sodelovanje pri odločanju" (Cawson, 1986:30). Viri moči so različni, široko razprostranjeni in razporejeni, nobeden od njih pa ni v prednosti. Tako politična moč ne sledi ekonomski moči. Volitve so dejavnik zaščite pred tem, da bi se politična moč koncentrirala v rokah posestnikov ekonomske moči.

13. Pluralizem vidi politiko kot kompetitivno in se "pragmatično usmerja na 'tu in zdaj' politične akcije, ne pa na temeljne značilnosti političnega sistema" (Self, 1985:80).

14. Prekrivajoče se članstvo med skupinami ublažuje politične konflikte in promovira resnični kompromis med skupinami.

15. Pluralizem se osredotoča na "povpraševalno" stran političnega sistema.

Na osnovi tega nepopolnega pregleda, kaj naj bi pluralizem bil, je še bolj razvidno, da se mnenja med avtorji precej razlikujejo, predvsem zato, ker skladno svojemu interesu v spopadu s pluralizmom izpostavljajo za njih pomembne točke in avtorje. Kljub temu je po našem mnenju opredelitev pluralizma najbolj zadel Perry (1991:551): "Pluralistična teorija postavlja, da ameriški politični proces poganjajo tekmujoče interesne skupine, ki poskušajo vplivati na proces vladnega odločanja tako, da bi uveljavile svoj interes. Te skupine in vladni odločevalci tvorijo množstvo centrov moči in noben posamezen center moči ni suveren. Po pluralistični formulaciji so vladne odločitve in politike rezultat kolektivnih naporov interesnih skupin, ki prenašajo svoje zahteve vladnim uradnikom in vsiljujejo svoje zahteve, da bi dosegle zanje ugodno akcijo, ki je seveda povezana s preferencami vladnih odločevalcev. Preference so lahko v različnih stopnjah zasnovane na vplivu interesne skupine" (Perry,

1991:551).

Že ob nastanku pluralizma so se oblikovale štiri temeljne točke, ki so jih kasnejše kritike še poglobile in dopolnile:

1. Skupine pritiska ne prispevajo h kompromisu med člani skupine niti ne kanalizirajo njihovih zahtev. Članstvo je povsem odrinjeno od oblikovanja interesov. Ta kritika pluralizma je najbolj znana pod geslom "železni zakon oligarhije" (Michels).

2. Predstava o enakovrednosti skupine ne deluje, saj se empirično venomer izkazuje, da obstajajo močnejše in šibkejšje skupine, od katerih imajo prve dostop do mest odločanja, druge pa ne. Vektorska vsota pritiska skupin ni interes skupnosti.

3. Vlada prizna samo nekatere od skupin kot pogajalce in s tem potrjuje ugotovitve pod predhodnima točkama.

4. Skupina, ki ji je priznan monopol, se postopno poveže z birokracijo določenega oddelka in skupaj z njo monopolno načrtuje in vodi določeno politiko (policy). S tem je sleherna tekmovalnost odpravljena.

Prva resnejša povojna kritika¹⁴ je prišla izpod peresa Bachracha in Barataza (1962), ki sta vpeljala pomen neodločanja in pojem nedogodka v politično znanost. Tako sta tematiziral problem selektivnosti političnega sistema in pokazala, da pluralizem s svojo koncepcijo pozitivistične, enodimenzionalne moči enostavno spregleda dejansko neenakost med tekmujočimi skupinami¹⁵.

Na to točko so navezali kasnejšo kritiko tudi drugi, npr. Lukes (1978) in Morriss (1972)¹⁶, ki ugotavljajo, da politični proces v pluralističnih sistemih skozi organizacijske postopke in s pomočjo ideologije izključuje glavna vprašanja, tako da je pluralistična politika omejena na tiste interese, ki so v prid vladajočemu razredu. Ta ostanek politike, ki je viden, pa potem pluralisti preučujejo in razglašajo za celokupno politiko, ki zagotavlja politični konsenz. Dejansko se pluralisti osredotočajo na "notranji pluralizem v okviru mogočnih", "odločevalni okvir, določene prioritete in splošna pravila igre pa brez diskusije prevzemajo" (Beyme, 1974:210). Cawson (1986:2) uporablja metaforo ledene gore, katere vrh opazujejo pluralisti in ji pojejo hvalnice. V del pod vodo, kjer se odvijajo izrazito nedemokratični procesi, pa pogled pluralistov ne seže.

Pluralizem je izkazal svojo elastičnost na primeru kritik tega tipa, saj je "preprosto absorbiral idejo neodločitve v svojo kategorijo odločitve: prva odločitev o javni agendi je, kakšna odločitev naj bi bila na agendi, pri tem pa uporabljajo za raziskovanje iste metode kot v primeru vseh drugih odločitev" (Cawson, 1986:2).

Najhujši udarci so se začeli ob koncu šestdesetih in v začetku sedemdesetih let¹⁷. Vietnamska vojna, afera Watergate, naraščajoča brezposelnost, neustavljiva in-

14 V istem času, v začetku šestdesetih let, je pluralistično monotonost razbil C. Wright Mills z delom *Elita oblasti* (DZS, 1965), v katerem je dokazal pluralizmu ravno nasprotno trditev: ameriško družbo obvladajo elite v vojski, ekonomiji in politiki. "Vrh moderne ameriške družbe je čedalje bolj enoten in videti je, da se njegovi deli večkrat zavestno usklajujejo: na vrhu je nastala elita oblasti." Poleg tega "sredina ne povezuje vrha z dnom", dno pa je "politično razdrobljeno in vedno bolj negibno" (Mills, 1965:324), zato trditev o enakosti skupin nima realne podlage. Mills je doktrino pluralizma imenoval "romantični pluralizem", s čimer je poudaril njeno sanjavo nestvarnost in pomanjkanje čuta za realno razporeditev oblasti v družbi.

15 Beyme (1974:212) je kritike pluralizma klasificiral v štiri tipe: teorija represivne tolerance (Marcuse), teorija elit (Mills), kritika socialne državnosti, teorija državnomonopolnega kapitalizma. Tu se jim posebej ne bomo posvečali, ker bi nas oddaljilo od diskusije med pluralizmom in neokorporativizmom.

16 S. Lukes, *Power: A Radical View*. MacMillan, New York, 1978; P. Morriss, *Power in New Haven: A Reassessment of "Who governs"*. British Journal of Political Science, vol.2, 1972.

17 Podobno ugotavlja Held (1989:190-91), ki trdi, da so dogodki in okoliščine poznih šestdesetih let z vrhom v aferi Watergate "globoko pretresli premise klasičnega pluralizma".

flacija in ozaveščanje velikanskih neenakosti skozi razna družbena gibanja so prisilila pluraliste, da so revidirali svoja stališča. Dahl¹⁸ in Lindblom (1976), eminentna predstavnik pluralizma v povojnem obdobju, sta šla "tako daleč v 'levo'¹⁹, da se je začelo govoriti o "neo" ali "postpluralizmu" (Manley, 1983:369). Manley je namesto tega uvedel razlikovanje med pluralizmom I, pred začetkom sedemdesetih let, in pluralizmom II, ki se je razvil kot kritika pluralizma I.

Za našo razpravo je posebej pomembno, da je do spremembe pluralistične paradigme in do njene ostre kritike tudi v vrstah pluralistov prišlo hkrati s kritiko, ki so jo na pluralizem naslovili neokorporativisti in neomarksisti.

Spremembe v svetu kapitalizma, v razmerju med delom in kapitalom, v strukturi države itd. so reflektirali številni družboslovci, ki pa so ali ostali znotraj vladajoče paradigme pluralizma, ali pa so osnovali novo, alternativno paradigmo, imenovano korporativizem. Znotraj obeh usmeritev gre za tematizacijo istega dogajanja²⁰, hkrati pa se je med njima vnel boj za hegemonijo znotraj polja teorije. Kmalu je postalo jasno, ugotavlja (Cawson, 1986:2), da ni šlo toliko za nesoglasja "glede narave družbenih znanosti, temveč za ideološka razhajanja med 'ortodoksno' in 'radikalno' pozicijo". Tudi Panitch (1980:184) je opozoril, da je "razprava o definicijah dejanske razprava med različnimi teoretskimi okviri, kjer igrajo svojo vlogo normative in ideološke preference". Temeljna mejna črta med korporativizmom in pluralizmom, kot jo vidi Williamson (1985:153), poteka med koncepcijami države in moči.

Korporativizem ni samo alternativna, dopolnilna teorija ali pristop preučevanju tistega, kar ameriški pluralizem ni tematiziral, ker mu v takratni ZDA tega ni bilo treba, pač pa predstavlja poskus blamirati prevladujočo usmeritev v teoriji politike, ki domuje v ZDA. V tem smislu ima vsaj implicitno antiameriški naboj, ki je bil spodbujen z Vietnamsko vojno in Watergatom, in afirmira osrednjeevropsko²¹ (in z njo tudi druge neameriške) politično samozavest. Boj med korporativizmom in pluralizmom je zato tudi boj za prestiž, kar je jasno razvidno zlasti iz intervencij užaljenih veličin kot je npr. G.A. Almond (1983). Ameriški pluralizem namreč nikoli ni sprejel v svojo zakladnico tiste veje pluralizma, ki je krepko simpatizirala s socializmom: Harold Laski in G.H. Cole²². Bil je skozinskoz ameriški: ukvarjal se je z ZDA empirično, teoretiziral ameriško izkustvo, opravičeval ameriško demokracijo in videl ostali svet samo kot mesto presaditve svojih ameriških dognanj. Zato je bila Schmittrova strast in še nekaterih v začetku diskusije toliko večja, ko so brezkompromisno frontalno napadali pluralizem in ga umeščali v ropotarnico zgodovine.

Pred napadi tega tipa nobena samorevizija pluralizma ni mogla pomagati. Dok-

18 Self (1985:101) Dahla imenuje "najbrž najvplivnejši predstavnik ameriškega pluralizma", Hirst (1990:39) pa pravi, da je Dahl "najbolj rigorozen teoretik pluralizma".

19 Dahl (1967:24), ki ga Williamson (1985:139) imenuje "mentor modernega pluralizma", je še leta 1967 ugotavljal "mimo reševanje konfliktov v vzajemno korist večine, če že ne vseh tekmujočih strani", "zmanjšanje nasilja in povečanje konsenza v ZDA. Pluralizem je bil ne le teorija moči, temveč tudi opravičevanje obstoječe strukture moči v ZDA (Manley, 1983:369).

20 Williamson (1985:153) ugotavlja, da tako pluralisti kot korporativisti "govorijo isti jezik" in tematizirajo iste probleme s pojmi "partnerstvo, pogodbe, skupnosti". Obe smeri poudarjata "kontinuiteto odnosov in da obstaja sprememba."

21 Za primer navajamo zbornik Martina Heislerja (1974): *Politics in Europe*.

22 To ne pomeni, da imenovana avtorja nista s svojimi idejami vplivala na koga od avtorjev iz vrst pluralistov. Nasprotno, evidentno je, da je G. H. Cole z idejo industrijske demokracije vplival na Dahla (1985). Vendar, ta vpliv ni revidiral podobe o ameriškem pluralizmu. Celo Dahlove inovacije v sedemdesetih in osemdesetih letih niso vplivale na podobo ameriškega pluralizma, ki je hkrati podoba Amerike (ZDA) o njej sami.

trina, ki je bila tako zlizana z modelom politike, ki je izkazal empirične, vsem vidne disfunkcije, se ni mogla pobrati čez noč. Najzgovornejši dokaz za to, kako se je razblinila samoumevnost moči pluralizma, je dejstvo, da je bilo možno in nujno napisati razpravo z naslovom "Retrieving pluralism", v kateri je Hirst (1990:38-56) poskušal "ponovno odkriti pluralizem".

Dahl in Lindblom (1976:XXXVI, XL) sta zahtevala demokratizacijo ameriške poliarhije in strukturalno reformno ameriškega politično ekonomskega sistema z uveljavljanjem zahteve po "redistribuciji bogastva in dohodka". Ugotovila sta, da so ZDA "več denarja, energije in organizacijskih naporov vrgle v obstrukcijo enakosti, kot pa v njeno doseganje, več v oviranje naših svoboščin, kot pa v njihovo razširitev, in več v ohranjanje korporacijske domene kot privatne zaščite, kot pa v spreminjanje njihovih javnih dejanj v javna".

Za našo razpravo je najpomembnejša njuna ugotovitev ali če hočemo priznanje, da "biznis igra posebno vlogo v politiki poliarhije, ki se kvalitativno razlikuje od politike interesnih skupin", ki je tudi "veliko močnejša od vloge interesnih skupin" (Dahl in Lindblom, 1976:XXXVI). Ugotovila sta tudi, da "vladne odločitve odražajo in krepijo strukturo neenakosti".

Pluralizem se ne more dokopati do želene rešitve enakosti predvsem zato, ker vztraja na delitvi med ekonomsko in politično enakostjo. Pluralizem je že spoznal, da "se ekonomski viri pogosto neposredno prevajajo v politične vire, iz česar bi sledilo, da politična enakost zahteva redistribucijo ekonomskih virov. Dahl, seveda ni šel tako daleč²³" (Manley, 1983:377). Namesto tega trdi, da je edina alternativa družbenemu pluralizmu "dominacija razsvetljene elite" (Dahl in Lindblom, 1976:XXXVI), s čimer pluralizem II ostaja na paradigmi pluralizma I.

Temeljno vprašanje je, ali je privilegirana pozicija biznisa skladna s pluralistično demokracijo. Lindblom odgovarja, da ni, Dahlov odgovor pa ni tako jasen. Oba pa nasprotujeta spremembam splošnih vrednot, na katerih stoji ameriški sistem (Manley, 1983:380). Okrog teh vrednot se odvija realni konflikt. Poslovni svet teh vprašanj ne pusti na dnevni red politike. Kaže, da je vsaj pluralizem že toliko dozorel, da jih bo širše sprejel. Seveda pa je še daleč, da jih bo skušal tudi rešiti, kar bo nujno potegnilo za sabo tematiziranje "polne substancialne enakosti kot družbenega cilja" (Manley, 1983:382). Šele tedaj bo postalo tudi jasno, da neenakost v kapitalizmu ni obstranski produkt ali napaka, temveč njegova strukturna nujnost.

V ta kontekst sodi zanemarjanje rasnega problema v pluralistični teoriji. Številni avtorji (Perry, 1991; Parenti, 1970; Pinderhughes; 1986, Beyme, 1974:205) opozarjajo, da je pluralistični model padel na izpitu pri obravnavi črncev, saj jih je enostavno spregledal kot (strukturno odrinjeno) skupino. Magagna (1988:438) poroča o številnih kritikah, ki opozarjajo, da "pluralistične vrednote ne izražajo nujno realnih nasprotij in neenakosti".

Saunders (1979, cit. po Newman, 1981:205) je ugotovil, da je pluralizem opisen in tavnološki. Opisen je zato, ker "moderna demokratična teorija jemlje kot startno točko empirično vprašanje o tem, kaj so značilnosti političnega sistema, ki ga na

23 Dahl je po eni strani eden od utemeljiteljev "klasičnega pluralizma" (Held, 1989:181) ali ameriškega pluralizma, kot ga tu imenujemo, hkrati pa je bil tudi njegov oster kritik. Zlasti v osemdesetih letih je z deli *Pluralism Revisited* (1980), *Dilemmas of Pluralist Democracy* (1982), *Preface to Economic Democracy* (1985) in *Democracy and its Critics* (1989) daleč presegel stališča iz petdesetih let. Vendar kritiki pluralizma tega ne vidijo, zato ker je Dahl v petdesetih letih zajel duh časa v ZDA, postal simbol pluralizma in s tem ameriške teorije demokracije. In kot ta simbol ga kritiki neusmiljeno napadajo. Tako so njegova stališča iz osemdesetih let bolj ali manj irelevantna s stališča ameriškega pluralizma, nikakor pa ne, če se lotimo preučevanja Dahlovega prispevka teoriji demokraciji.

zahodu imenujemo demokratičen, in tавтоloški (ali ideološki je verjetno boljši pojem)", ker "so idealizirani opisi posameznih političnih sistemov, ki služijo povzdigovanju vsakega elementa tega sistema v vrline in opravičevanju tega, kar najdejavo kot ad hoc racionalizacijo." Ravno zaradi teh svojih lastnosti se ni mogel skopati iz zagate, v kateri se je znašel po zaslugi neljubih dogodkov, kljub temu da se je skušal izviti s t.i. neopluralizmom.

(NEO)KORPORATIVIZEM

Schmitter je bil prvi, ki je pluralizmu neposredno zoperstavil nek drug koncept, ki ni bil ne marksizem in ne elitizem. Samo zato velja tudi za začetnika diskusije o neokorporativizmu. Na to mesto ga je postavila njegova kritika pluralizma²⁴, vladajočega modela politike in rezoniranja politike v zahodnih državah, ne pa njegovo ponujanje alternative²⁵, ki je bila v diskusiji v povojnem času²⁶, zlasti izpostavljeno pa v šestdesetih letih. Kritika se je močno prijela tudi zato, ker je ni bilo mogoče odpraviti s stereotipi, ki jih je pluralizem že razvil v razmerju do marksizma in elitizma.

Schmittrov korporativizem je začel na ruševinah pluralizma²⁷ in, kar je pluraliste najbolj zbadlo, se šel doslednega pluralista: soočil je teoretski (opisni) koncept z empirično realnostjo. Ugotovil je, da pluralizma ni več, in pritrnil Manolescu, da je dvajseto stoletje stoletje korporativizma²⁸. Kapitalizem za Schmitta ni vprašljiv, prav tako ne za Lehmbucha, zato ju je bilo nemogoče uvrstiti med revolucionarje, marksiste ali podobne stereotipne - iste, s čimer bi ju pluralizem lahko elegantno pometel pod tepih.

Pojem (neo)korporativizma ni v rabi kot enoten koncept. Lehmbuch (1979b:299) ugotavlja, da je "diskusija o modernem korporativizmu postala polje srečevanja različnih pristopov in tradicij družbene znanosti" (Lehmbuch, 1979b:299). Vendar pa je ravno Schmittrova opredelitev postala paradigmatična in zato je podvržena številnim upravičenim kritikam. Lehmbuch ugotavlja, da

1. ne izčrpuje ključnih dimenzij korporativizma,
2. ne pove eksplicitno, ali je korporativizem povezan s kapitalizmom ali določeno stopnjo njegovega razvoja,
3. ne pove, ali je korporativizem univerzalna formula, ki je uporabna za vse vrste interesov ali je vezana samo na razredne interese. Kljub pomanjkljivostim pa je do sedaj edina koncepcija, ki ustreza potrebam komparativistike in ki dopušča operacionalizacijo z meritvami v različnih državah na dolgi rok (Lehmbuch, 1979b:300).

24 Jordan kritizira Schmittrovo optimalno zastavitev iz leta 1974, ko je korporativizem postavil kot teoretsko paradigmo za preučevanje skupin pritiska, lobijev in interesnih združenj proti prevladujočemu pluralizmu. Opozarja na to, da svojega ostrega stališča Schmitter ni ustrezno dokumentiral, saj navaja le Lowija, Kariela in McDonnella, kot predstavnike pluralistične ortodoksije. Ugotavlja, da je Schmittrovo "stališče do pluralizma na splošno sovražno" (Jordan, 1984:140).

25 Beyme (1981:88) tako upravičeno trdi, da korporativizem obravnava samo vprašanja, ki so se doslej obravnavala pod drugimi imeni, npr. "omejeni pluralizem" ali "področni pluralizem", ne moremo pa se strinjati z njegovo oceno, da je šlo za pretiravanje, saj je pojem nosil "naddobesedni" naboj, ki se je izkazal za zelo produktivnega.

26 Na primer Beer (1956, cit. po Williamson, 1985:145) je že tedaj formalizirane relacije med vlado in skupinami označil kot "kvazikorporativizem" in jih tudi opisal.

27 Held (1989:192) poroča, da se je klasični pluralizem (Dahl, Truman petdesetih in šestdesetih let) "razpustil v vrsto konkurenčnih šol in usmeritev".

28 Čeprav lahko govorimo o stoletju korporativizma od leta 1900, pa se je "dejanski boom v liberalnem korporativizmu očitno dogodil šele v drugi polovici tega stoletja" (Lehmbuch, 1979b:301).

Po silnem prvem udaru korporativizma, je v spravljivejšem tonu nastopil Cawson. Po njegovem mnenju politični sistem, ki ustreza razviti kapitalistični ekonomiji, vsebuje korporativni²⁹ sektor in pluralistični sektor interesnega predstavnštva, rast prvega na račun drugega je možno videti kot "pot v zamračitev liberalne demokracije." Ali bo ta mrk pripeljal v "redistributivni ali v konservativni korporativizem", je v veliki meri odvisno od politične strategije delavskega gibanja (Cawson, 1978:181). "Pluralistično tekmovanje med neinkorporiranimi interesi bo lahko še naprej obstajalo v razpoki korporativne države in individualno predstavnštvo prek parlamenta lahko še naprej koeksistira z naraščajočo formalizacijo funkcionalnega predstavnštva" (Cawson, 1978:185).

Družbeni ali liberalni korporativizem predstavlja "razširitev pluralističnih teorij distribucije moči v modernih družbah, kjer je tekmovanje postalo oligopolno in kjer notranja struktura države reflektira neenako inkorporacijo razpršenih interesov" (Cawson, 1978:185-186).

Williamson (1985:137) gleda na razmerje med pluralizmom in korporativizmom skozi prizmo "interesne dihotomije država-družba" in za neokorporativizem ugotavlja, da je po eni strani predstavljal "model dominiranja družbenih interesov nad državo, tako da je zgledalo, kot da je razvita oblika pluralizma", po drugi strani pa je bil označen kot antiteza, po kateri "država dominira družbenim interesom", s čimer se je postavil kot alternativa pluralizmu. Tako je bilo jasno videti, da predstavlja "sunek pluralizmu" (Williamson, 1985:138). Kljub temu pa obstaja še vedno odprto vprašanje, ali lahko Schmittrov model služi kot okvir za razvijanje neokorporativne teorije.

Na Schmittrovo opredelitev vzeto v celoti je možno nasloviti splošno kritiko, da so "termini poddefinirani" (Williamson, 1985:149). Schmitter korporativizma ni eksplicitno opredelil kot razmerja moči. Šele s trditvijo, da je korporativizem nastal v službi "imperativa nujnosti po stabilnem, buržoazno dominiranem sistemu" (Schmitter, 1979:10), je korporativizem dobil mesto v določeni strukturi moči.

(Neo)korporativistična kritika pluralizma se osredotoča na štiri³⁰ glavne postavke: načelo kompetitivnosti, vlogo države v sistemu družbenih skupin, delitev na privatno in javno sfero ter na tematizacijo stabilnosti.

TEKMOVALNOST

Pluralizem je gradil teorijo interesnih skupin na načelu tekmovalnosti. Skupine se oblikujejo prostovoljno in med seboj tekmujejo za člane, vire in vpliv na vladno politiko. Načelo tekmovalnosti zagotavlja, da nobena od skupin nima v naprej in trajno zagotovljenega mesta v odnosu do katerekoli druge skupine ali do vseh skupin hkrati. S tem je po pluralizmu suspendirana možnost oblikovanja totalitarnega sistema, v katerem vedno ena skupina pridobi privilegij: vključuje največ ali kar vse potencialne člane in vire ter ima absoluten vpliv na izvajanje oblasti. Analogija s tržno

29 Cawson (1978:185) je korporativizem opredelil tudi "metodo interesnega predstavljanja ali ekonomskega upravljanja".

30 O'Sullivan (1988:5) navaja tri glavne točke kritike. Mednje ni uvrstil problema stabilnosti. Cawson prav tako govori, da je v razmerju s korporativizmom treba izpostaviti predvsem tri poteze pluralizma: 1. obseg tekmovalnosti v procesu skupin, 2. naravo skupin, 3. relacijo med skupinami in javno oblastjo (Cawson, 1986:26).

ekonomijo je neprikrita: čisti tip pluralizma je politični ekvivalent čistega tržnega³¹ modela v ekonomiji. Nihče nima nadzora nad trgom, tako da so vsi udeleženci podvrženi zakonu trga (Cawson, 1986:28). Volitve kot najčistejši izkaz tržnosti politike hkrati zagotavljajo konstituiranje vlade, njeno reprezentativno naravo in njeno odgovornost. Proces pogajanj med skupinami ter med skupinami in vlado poteka na osnovi enakosti, kar pomeni, da nobena od sodelujočih strani ne uporablja prisile. Okvir je nevtralen, nobeni strani v korist in za vse strani enako obvezen (Williamson, 1985:154). Čeprav je bila analogija trga veliko v rabi za opis pluralističnega modela politike, Self (1985:104) ugotavlja, da "pluralistični policy proces ne more odsevati teoretičnega modela popolne kompeticije". Po njegovi sodbi je "enak dostop" še težje zagotoviti in ohranjati, kot je to v primeru trga v ekonomiji.

Trditve, da je pluralistični sistem sistem v ravnovesju je neupravičena analogija - da je kolektivno tekmovanje analogno atomističnemu tekmovanju, s čimer naj bi znižalo stroške produkcije do najnižje stopnje. Kolektivni subjekti ne morejo delati več ali trošiti manj, temveč pretijo, da bodo potegnili iz produkcijskega procesa tiste vire, ki jih normalno vlagajo vanj (kapital ali delo, informacije ali konformnost do produkcijske in državne ureditve). To pa vzpostavlja razmere, v katerih je sistem neučinkovit. Ker je sistem sam nesposoben, da bi ustvarjal ravnotežje, potrebuje poseben mehanizem, ki ta cilj dosega - državo. Pluralizem je zgradil državo, ki jo je neokorporativizem samo pred njim sprevidel in tematiziral.

Pluralizem dobro deluje v tistih političnih sistemih, kjer je konsenz odvisen od skupnih in globoko zakoreninjenih političnih prepričanj, ne pa od ocen outputov sistema. Skratka pluralizem je resnično lahko kompatibilen s stabilnostjo, vendar samo toliko časa, dokler ni postavljen v relacijo z državno zmožnostjo ali splošno sprejemljivostjo države za vse ljudi. Korporativizem je bolj kompatibilen z vladljivostjo od pluralizma (Berger, 1981:21).

(Neo)korporativizem izhaja iz ugotovitve, da je kompetitivnost dejansko omejena na zelo majhno število zelo velikih interesnih skupin, v katerih ne moremo članstva enostavno razumeti kot prostovoljnega, ker bi izključitev iz njihovih vrst dejansko pomenila izključitev od ključne možnosti za vplivanje na oblikovanje politik in vstop v status drugorazrednega državljana (O'Sullivan, 1988:5). (Neo)korporativizem tudi ugotavlja, da je bitka za članstvo neenakopravna, saj je članstvo v veliki meri v naprej določeno: delavec ne more biti član delodajalskih združenj, delodajalec pa ne delavskih itd. Ravno tako je tekmovanje za vire neenakopravno, saj imajo delodajalci še preden stopijo na teren pluralizma na razpolago neprimerno večje vire kot delavci. Neokorporativizem tudi ugotavlja, da je možnost vplivanja na vladno politiko zelo različna od dežele do dežele, praviloma pa imajo delodajalske skupine vnaprej večji vpliv na vladno politiko, kot pa delavske skupine. Načelo tekmovalnosti ne prinaša tistih dobrot, ki jih obljublja pluralizem, ali bolje izraženo: tekmovalnost sploh ne obstaja na način, kot ga razglašata pluralistična teorija.

Kompetitivna strategija je ustrežna za strukturiranje kvalitativnih izbir, kjer se odločamo za eno ali povsem drugo politiko. V sodobnih družbah pa gre vse bolj za odločitve o stopnji, o kvantiteti, ki pa jo težko ali nemogoče predvideti že v času volitev. Zato izginjajo razlike v programih. Dejanske odločitve pa so lahko le rezultat pogajanj, ki temeljijo na pogajalskem konsenzu. Za večinsko stranko ima to pomembne posledice, saj se mora odločiti, ali bo imela vodilno vlogo pri oblikovanju konsenza in s tem omejila svobodo pri kompetitivni volilni strategiji, ali pa bo

31 "Prav tako kot je trg utemeljen na legalni enakosti, je politično pogajanje utemeljeno na 'vrsti pravil', ki veljajo za vse enako" (Williamson, 1985:154).

odgovornost za politiko poslovnega cikla prepustila korporativnemu subsistemu, ki ga tvorijo organizirani interesi in uprava.

Volilno tekmovanje sili stranke v izpostavljanje kratkoročnih ciljev in ukvarjanje z načrtovanjem kratkoročnih politik, kar pa je v nasprotju s potrebami na terenu posameznih politik. Narava posameznih politik zahteva dolgoročno načrtovanje in delovanje z dolgoročnimi cilji. Zato je nujno "sodelovanje med korporativnim in strankarskim podsistemom" (Lehmbruch, 1979a:181).

VLOGA DRŽAVE

Korporativizem je vnesel nov zagon v razpravo o "sociologiji moči v liberalnih demokracijah" (Cawson, 1978:187) in ponovno v ospredje diskusije porinil koncept države³², za katero so se do tedaj zanimali predvsem marksisti. Diskusija o neokorporativizmu ima po Coxu (1988:27) vsaj eno veliko zaslugo: pripomogla je k razjasnjevanju pluralistične teorije države v boju med zagovorniki in kritiki. Podobno se mora zgoditi tudi s korporativizmom.

Osrednja točka liberalnega razumevanja države je bilo pojmovanje, da sta oblast in nadzor v posesti države, ki se je zato treba bati in se ji upirati (Lowi, 1969:41). Parri (1987:71) ugotavlja, da v liberalizmu asociacije niso imele političnega statusa, pač pa jih je država obravnavala kot zunanje partnerje, ki delujejo predvsem na ekonomskem področju. Pluralizem v nasprotju s tem prepričanjem začenja s trditvijo, da poleg države, ki jo reducirajo na vlado, obstajajo še drugi viri in centri moči in nadzora. S tem ko je dejansko vlado reduciral na eno od interesnih skupin, je pluralizem odigral svojo temeljno politično vlogo in si pridobil zaslugo za obnovo zaupanja v naravno harmonijo tekmovanja, tokrat ne v formi robinzonov, temveč robinzonskih skupin. Poleg tega je naredil "državo za sprejemljiv vir moči v kapitalistični družbi" (Lowi, 1969:48). Tako je pluralizem vpeljal diskontinuiteto med vlado in politiko. V liberalizmu se je vlada identificirala s politiko, zunaj vlade ni bilo politike. V pluralizmu pa isti dejavniki, ki držijo politiko stran od družbe, držijo vlado stran od politike in družbe (Lowi, 1969:47).

Pluralisti nimajo teorije države, ker "njihova politična teorija strankarske vlade in skupin pritiska nima zanj" (Cawson, 1986:16). Državo smatrajo kot neobstoječo, pozornost pa usmerjajo na vlogo izvoljene vlade, kako posega med konfliktno zahteve skupin in se trudi slediti strankarskim političnim ciljem. Državne institucije sicer smatrajo za pomembne, vendar jih nikoli ne vidijo kot "koherentno strukturo moči dominacije". (Williamson, 1985:141) Če država pluralistom sploh kaj pomeni, potem jo razumejo kot vlado ali upravo ali pa tudi kot javno plat v razlikovanju med privatnim in javnim (Cawson, 1986:16).

Ravno usmerjenost na perosnifikacijo države pluralizmu onemogoča, da bi zagrabil državo kot delujočo abstrakcijo in je zato prepuščen iskanju personalnih stikov med posameznimi ljudmi - igralci političnih vlog. Vlada funkcionira kot "ustrezni, če že ne vedno popolni, odzivnik na ravnovesje zahtev, ki jih proizvajajo interesne skupine, stranke in politična vodstva" (Self, 1985:101). Tako je vlada "izraz podobe

32 Koncept države kot nevtralnega arbitra iz 19.stoletja, je postal sedaj irelevanten, tudi če upošteevamo popravke stare pluralistične teorije, trdi O'Sullivan (1988:10). Nastala je moderna država, ki vključuje ne samo vlado in državne aparate, temveč tudi različne politične privilegirane skupine producentov, ki jih je Middlemas imenoval "vladajoče institucije".

družbe: nedoločenega števila organiziranih in potencialnih interesov posameznikov ustvarja mnoge in tekmujoče kanale vplivanja" (Cawson, 1986:46-47). Pluralizem je izločil ločeno vlado³³ iz svojega modela, ker ni v skladu z avtomatsko politično družbo. "Ključna postavka države v pluralistični teoriji je, da je nevtralna glede na interese v družbi, vendar zanje dovzetna" (Cawson, 1986:16). Birokracija je "nevtralni vodja izvajanja javnih politik" (Self, 1985:101).

Legitima prisila je slepa pega pluralizma, saj je sploh ni tematiziral. To pa zato, ker stavi in samoregulirajočo se pluralistično družbo, kjer ni mesta za administracijo in vlado s posebnim statusom v družbi.

Kritike pluralističnega razumevanja države so povečini uperjene na domnevno nevtralnost države in uradnikov kot tehničnih uslužbencev. Drugi del kritik pa je namenjen domnevno enakim možnostim za organiziranje skupin. In ker organizacija omogoči dostop, dostop pa prinese moč, je jasno, da je moč povezana s strukturno zmožnostjo za organiziranje in organizacijo. "Spoznanje, da so interesi strukturirani in ne prostovoljni in da producenti veliko lažje dosežejo moč kot potrošniki, je igralo pomembno vlogo pri diskreditaciji pluralistične teorije in pripravilo teren za bolj zadovoljivo alternativno teorijo" (Cawson, 1986:49).

Potreba po teoretizaciji fenomena države znotraj (neo)korporativistične naveze je očitna, saj je koncept korporativizma usodno vezan na pojem države³⁴. Dokler ta ni jasen, tudi koncept korporativizma ne bo trdno stal v teoriji. Ta velika naloga je pritegnila pozornost zlasti Cawsona, Coxa, O'Sullivan in Panitcha.

"Korporativizem (in pluralizem) potrebuje(ta) teorijo interesov in formiranja skupin ter teorijo države, ravno tako pa potrebuje(ta) teorijo interesnega organiziranja" (Cawson, 1986:41). Panitch (1979) in Birnbaum (1982) sta ugotovila, da korporativizem ni uspel razviti teorije države, zato so Schmitter (1985), navedeni Cawson in O'Sullivan³⁵ izpostavili to potrebo kot "najpomembnejšo nalogo pri razvijanju teorije korporativizma" (Cawson, 1986:45).

Država je postala garant kapitalizma: "izvajala je integrativno in upravno vlogo, ki jo trg ni mogel več izvajati sam" (Cawson, 1978:192). Iz "fiktivnega ideelnega celokupnega kapitalista" (Engels) se je spremenila v "neke vrste reelnega celokupnega kapitalista" (Beyme, 1974:220). Tudi na tistih področjih, kjer se je zdelo, da deluje zgolj v prid delavstvu, se izkazuje, da gre za reprodukcijo kapitalizma.

Korporativna država ni dovolj močna, da bi uradniki lahko diktirali politike in jih enostransko vsiljevali, hkrati pa je toliko močna, da ne dovoli organiziranim interesom prevlade nad sabo. Ta situacija je ilustrativno povzeta v pojem pogajanj: vsaka stran mora imeti dovolj politične moči, da se lahko pogaja, sicer se razmerje med državo in interesnimi skupinami takoj postavi v relacijo podrejenost-nadrejenost. Cawson (1986:35) ugotavlja, da "ideja pogajanj ni nekonsistentna z relativno odsotnostjo tekmovanja na političnem trgu".

Napojen s stališči Poulantzasa in Milibanda tudi Cawson (1986:57) ugotavlja, da država "ni preprosto samo druga organizacija, temveč je sistem organizacij. Ni pre-

33 Separate government" je temeljna postavka liberalizma, saj tvori jedro pola države v delitvi med civilno družbo in državo. Vlada je avtonomna in neodvisna od civilne družbe. V razmerah delovanja skupin, kot temeljnih subjektov politike, pa pluralizem vlade ni več ločil od družbe s takšno načelno ostrino, kot liberalizem. Liberalizem je še lahko vlado potegnjal iz civilne družbe posameznikov, pluralizem pa je moral za preživetje koncepta avtomatizma iz države narediti enakopravno skupino, v kolikor je šlo za državnike, in hkrati prazno mesto, nevtralnno pozicijo, v kolikor je šlo za spopadanje med enakopravnimi skupinami.

34 Vloga države je "osrednja v konceptu korporativizma: država je teren, na katerem se odvija proces korporativne politike" (Cawson, 1986:57).

35 Razvite teorije države je več kot imperativ za prihodnjo korporativno analizo (O'Sullivan, 1988:19).

prosto samo en interes med drugimi, temveč je treba govoriti o 'državnem interesu'. Ugotovil je, da "dejavniki delujejo, država pa je sistem".

Cawson je poskušal zgraditi teorijo države primerno korporativizmu z naslovnitvijo na Webera. Vendar ni prišel kaj prida daleč, saj je lahko le ponavljal "moč birokracije"³⁶ in "legitimni monopol na uporabo prisile", ki pa je "vse bolj vprašljiv". Tako se je dokopal samo do tistega, kar je že našel pri drugih: da je pojem države različen od pojma vlade. Od marksizma pa si je upal sposoditi samo trditev o očitnem dejstvu, da "država ostaja sistem moči" (Cawson, 1986:67). Tako se njegova opredelitev države v zaključku glasi: država je "sistem razmerij moči, v katerih se pojavljajo interesne odvisnosti na specifičnih policy področjih"³⁷ (Cawson, 1986:148).

O'Sullivan (1988:5) ugotavlja, da v neokorporativizmu država igra dejansko aktivno vlogo tako pri oblikovanju skupin, kot pri oblikovanju njihovih interesov. To počne tako, da skupine pripozna ali ne in jih s tem legalizira, po drugi strani pa jih lahko vključi ali ne kot partnerje v oblikovanje politik. Magagna (1988:435) postavlja ostro ločnico med pluralistično in korporativistično koncepcijo države. Prvo imenuje "agnostična država", ki je pasivna, drugo pa "aktivistična država", ki "uteleša permanentno vsebinsko agendo, ki izraža enotnostno koncepcijo javno dobrega". V nasprotju s pluralizmom, ki gradi na ločevanju med privatno in javno sfero, neokorporativizem sodi, da je ta delitev v sodobnem svetu izgubila svoj pomen, saj je vse bolj zabrisana in zato nejasna. To korporativisti utemeljujejo z nenehnimi posegi vlad na teren oblikovanja politike interesov, ki so privatna sfera, in s tem, da interesne skupine, kot predstavniki privatne sfere vse bolj igrajo javno vlogo, delno zato, ker imajo privilegirano mesto pri oblikovanju politik, delno pa zato, ker uživajo delegirano oblast s strani vlade.

Ravno zaradi umanjkanja jasne distinkcije med civilno družbo in državo je država kot akter v korporativnem modelu nejasna, ugotavlja Harrison (1980:188).

36 Že Weber je ugotovil, da je v "modernej državi dejanski voditelj nujno in neizbežno birokracija, ker se oblast izvaja ... skozi rutine uprave". (Weber, cit. po Cawson, 1986:58) Tako so ugotovitve Beera, da povečana racionalizacija nujno pomeni tudi krepitev birokracije, in Reicha, da je zato korporativna država "megabirokracija" (Reich, cit. po Cawson, 1978:186), deja vu.

37 Pri tem velja opozoriti opozorilo Parrija, da neokorporativistične države ne smemo zožiti na tripartitno "družbeno pogodbo", za katero se zdi, da se je pojavila npr. v Angliji v šestdesetih letih. Nasprotno, korporativni sistem je lahko bi-, tri- ali quadrilateralen, z ali brez sindikatov itd. (Parri, 1987:71).